

Kreiranje prvog HTML dokumenta

Kako ovaj kurs ne bi ostao samo na teoretskom izlaganju o osnovama frontend razvoja, u lekciji koja je pred vama posvetićemo se kreiranju prvog HTML dokumenta. S obzirom na to da smo još uvek na samom početku izučavanja oblasti frontend razvoja, u nastavku ove lekcije biće kreiran veoma jednostavan HTML dokument. Posao koji je pred nama može se podeliti na nekoliko manjih zadataka:

- kreiranje HTML fajla;
- definisanje sadržaja i strukture;
- osnovno stilizovanje;
- pregled web stranice unutar browsera;

Kreiranje fajla koji će predstavljati web stranicu

Početni korak u stvaranju našeg prvog HTML dokumenta jeste kreiranje fajla unutar koga ćemo napisati njegov kod. Za samo pisanje koda mi ćemo koristiti najobičnije tekst editore, koji su automatski dostupni na svim vodećim operativnim sistemima (Notepad na Windowsu i TextEdit na macOS-u). Ipak, fajlove koje na takav način dobijemo nećemo čuvati korišćenjem podrazumevane .txt ekstenzije. Naime, da bismo dobili HTML dokument, ekstenziju tekstualnog fajla promenimo u .html.

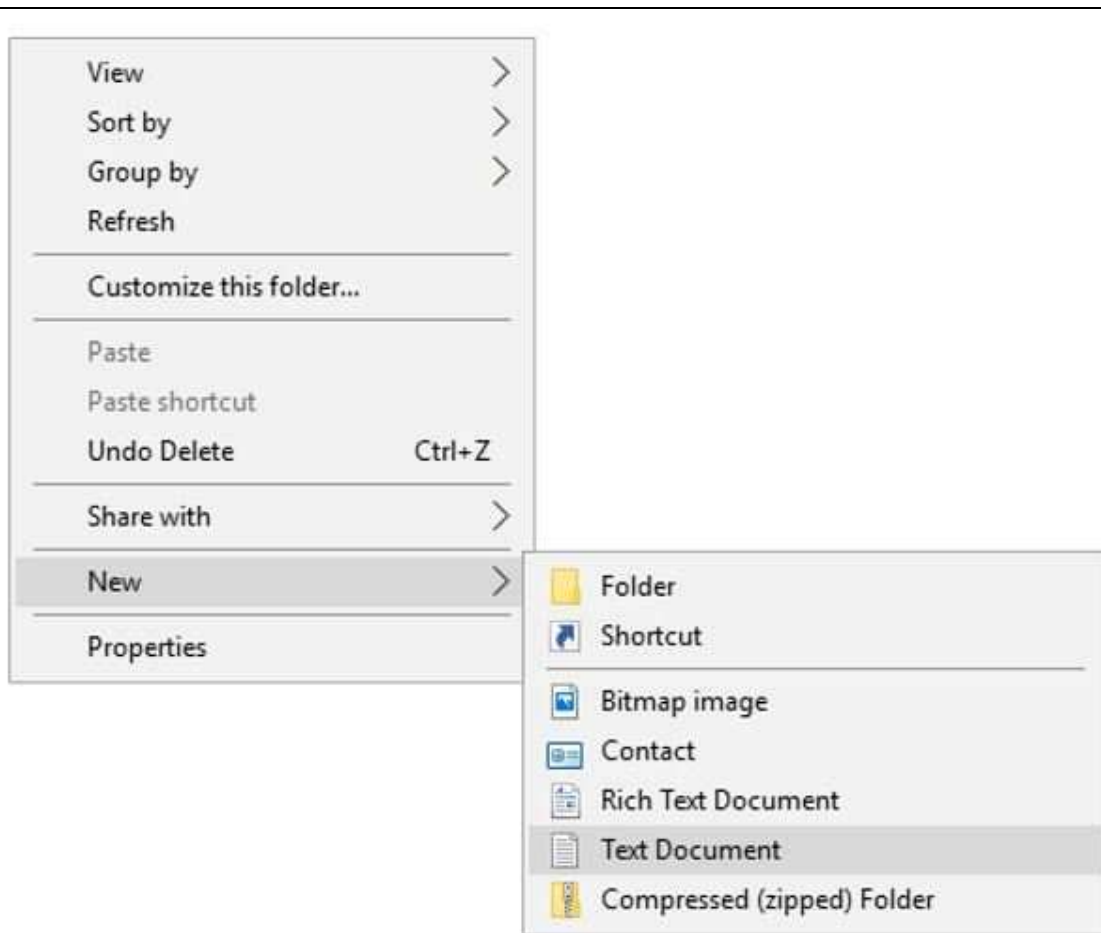
html i .htm

HTML fajlovi zapravo mogu biti predstavljeni korišćenjem dve različite ekstenzije. Reč je o ekstenzijama .html i .htm. Svakako daleko popularnija je ekstenzija sa 4 karaktera – .html. Nekada davno operativni sistemi nisu podržavali ekstenzije sa više od 3 karaktera, te je upravo zbog toga bila korišćena .htm ekstenzija. Ipak, danas za nečim takvim više nema potrebe, tako da se savetuje upotreba .html ekstenzije, pogotovo što određeni web serveri više i ne podržavaju staru .htm ekstenziju.

Posao kreiranja HTML fajla razlikuje se u zavisnosti od operativnog sistema koji se koristi. Stoga će u nastavku zasebno biti predstavljeni postupci za kreiranje HTML fajla na Windows i macOS operativnim sistemima.

Kreiranje HTML fajla na Windows operativnom sistemu

Za kreiranje HTML fajla na Windows operativnim sistemima dovoljno je odabrati opciju za kreiranje novog tekstualnog (txt) fajla. Opcija **New -> Text Document** može se naći unutar kontekstnog menija, koji se dobija desnim klikom unutar nekog foldera ili desktopa (slika 6.1).

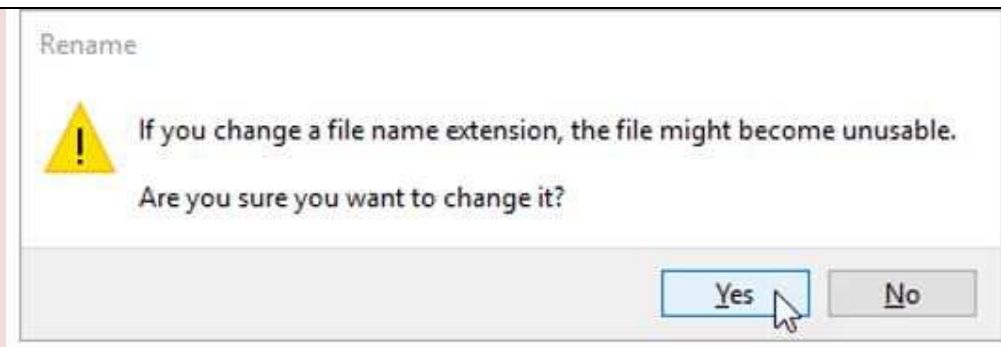
Slika 6.1. Opcija za kreiranje novog tekstualnog fajla (Windows)

Aktiviranje prikazane opcije stвориće novi fajl, kojem je potrebno postaviti naziv, a ekstenziju promeniti u html (slika 6.2).

Slika 6.2. Novi tekstualni fajl sa definisanim nazivom i promenjenom ekstenzijom (Windows)

Nakon definisanja naziva HTML dokumenta i promene ekstenzije u .html, operativni sistem Windows će nas pitati da li smo sigurni da želimo da izvršimo promenu ekstenzije fajla koji smo kreirali (slika 6.3).

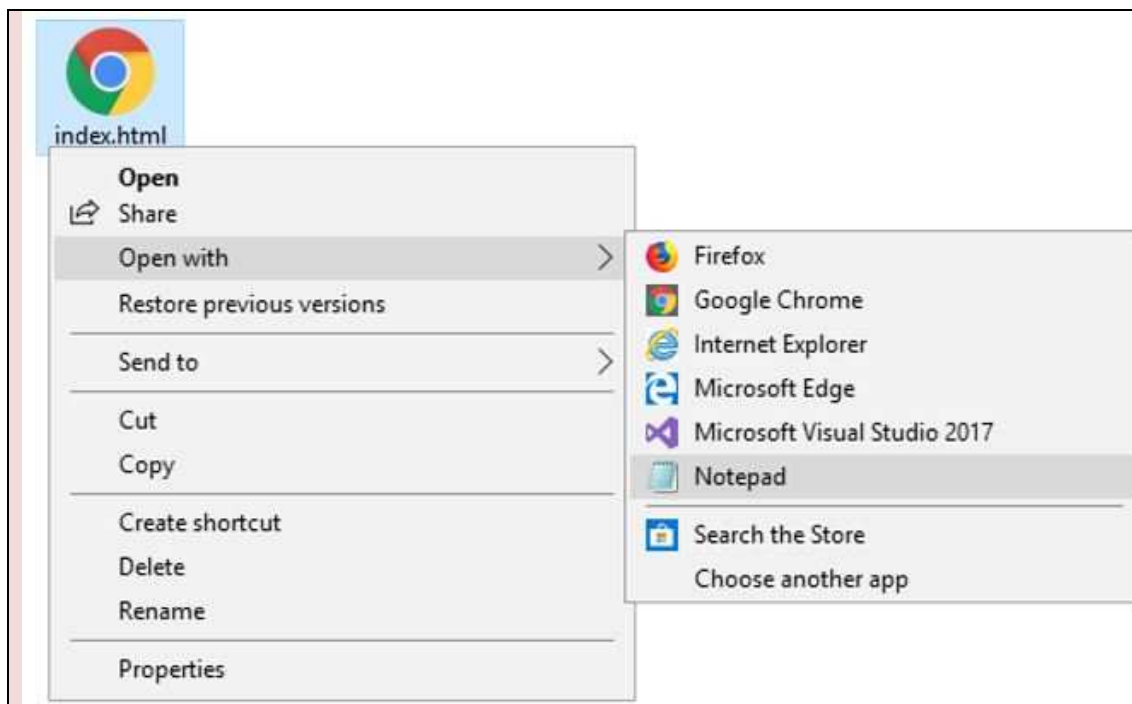
Slika 6.3. Potvrda promene ekstenzije (Windows)

Naravno, potrebno je odgovoriti potvrdno, čime je posao kreiranja HTML dokumenta na Windows operativnom sistemu završen. Kao rezultat prethodnih koraka, dobija se jedan prazan HTML dokument (slika 6.4).

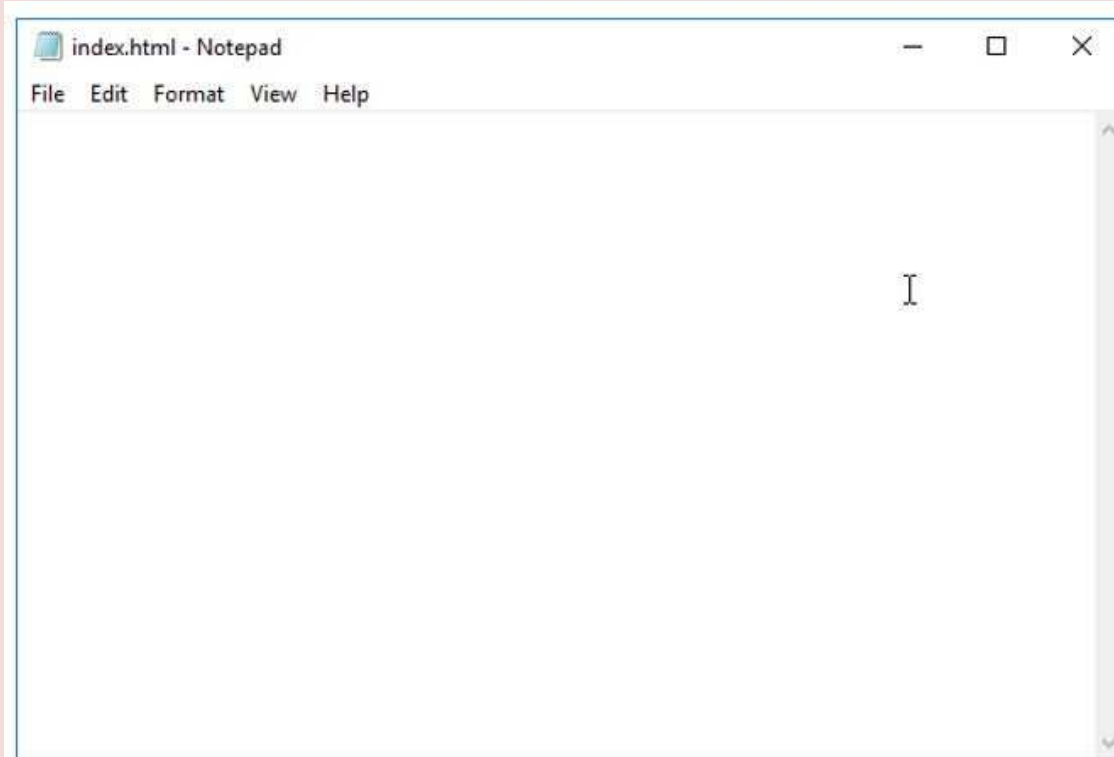
Slika 6.4. Upravo kreirani HTML fajl

Kao što je već rečeno, za pisanje HTML dokumenta na Windows operativnom sistemu biće korišćen program Notepad. Da biste kreirani HTML fajl otvorili unutar Notepada, dovoljno je da odaberete opciju **Open with -> Notepad**, koja se nalazi u kontekstnom meniju, koji se dobija desnim klikom na HTML fajl (slika 6.5).

Slika 6.5. Otvaranje HTML fajla u Notepadu (Windows)

Pošto otvorite HTML dokumenat unutar Notepad programa, dočekaće vas prazna radna površina (slika 6.6).

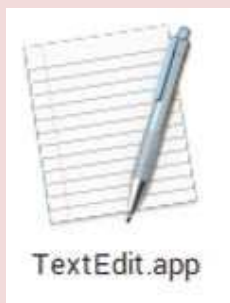

Slika 6.6. Prazan HTML fajl otvoren u Notepadu

Upravo je prikazan kompletan proces kreiranja prvog HTML dokumenta na Windowsu. U nastavku će obavljanje identičnog posla biti ilustrovano i na macOS operativnom sistemu.

Kreiranje HTML fajla na macOS operativnom sistemu

Kreiranje fajla sa ekstenzijom .html na macOS-u nešto je komplikovanije nego što je to bio slučaj kod Windowsa. Na macOS-u podrazumevana aplikacija za obradu teksta jeste TextEdit i ona će nam poslužiti kao primarni alat za obavljanje posla kreiranja prvog HTML dokumenta. Procedura će se sastojati iz kreiranja novog dokumenta korišćenjem ove aplikacije i njegovog čuvanja kao dokumenta sa ekstenzijom .html.

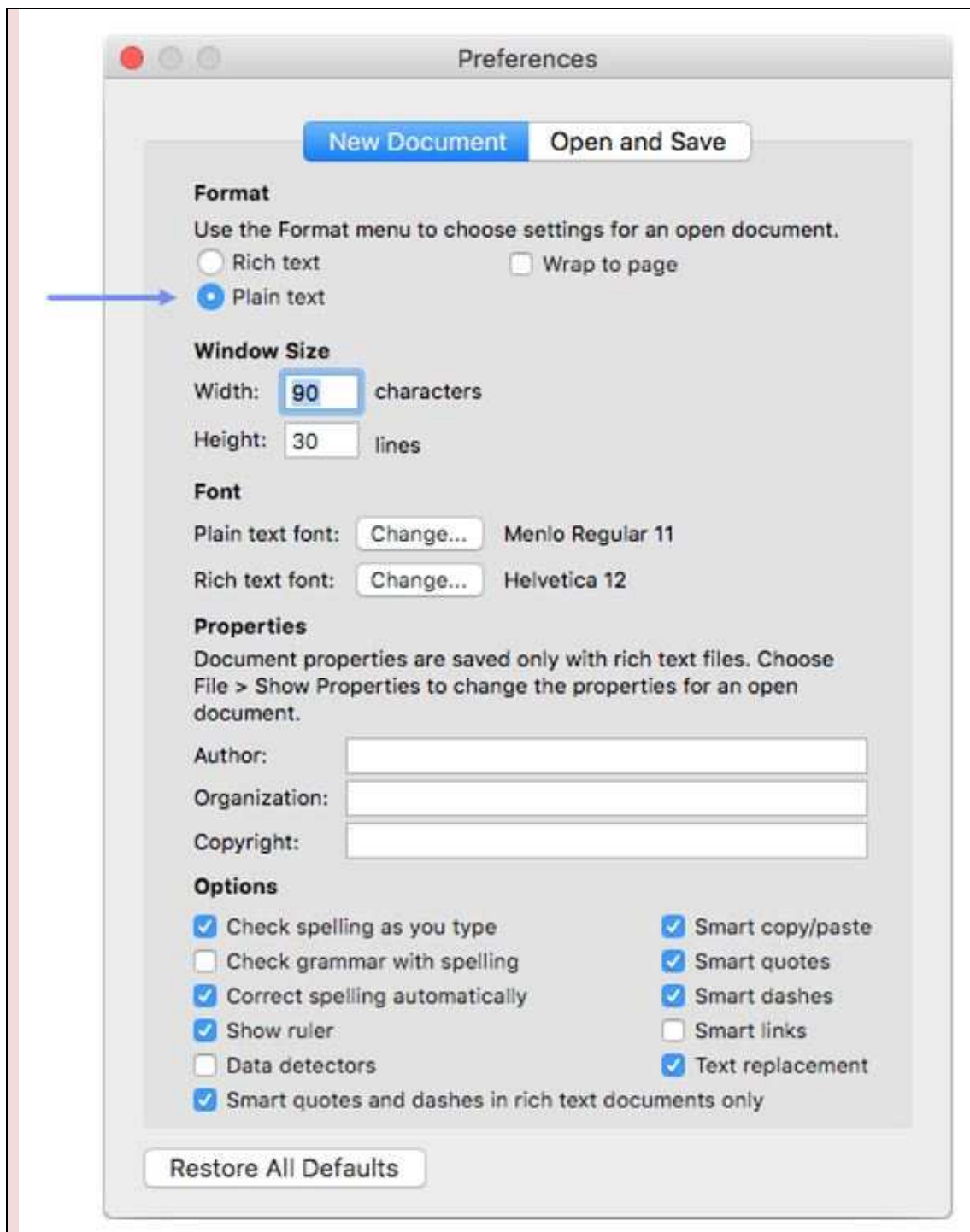
Slika 6.7. TextEdit aplikacija (macOS)

Aplikaciju *TextEdit* možete otvoriti odabirom opcije **Finder -> Applications -> TextEdit**. Nakon otvaranja aplikacije potrebno je napraviti određene izmene u podešavanjima kako bi ona na odgovarajući način obavila čuvanje fajla kao HTML dokumenta. Prvo je potrebno promeniti format dokumenta na Plain Text. To se obavlja iz prozora sa podešavanjima, koji se dobija pokretanjem opcije **TextEdit -> Preferences** (slika 6.8).

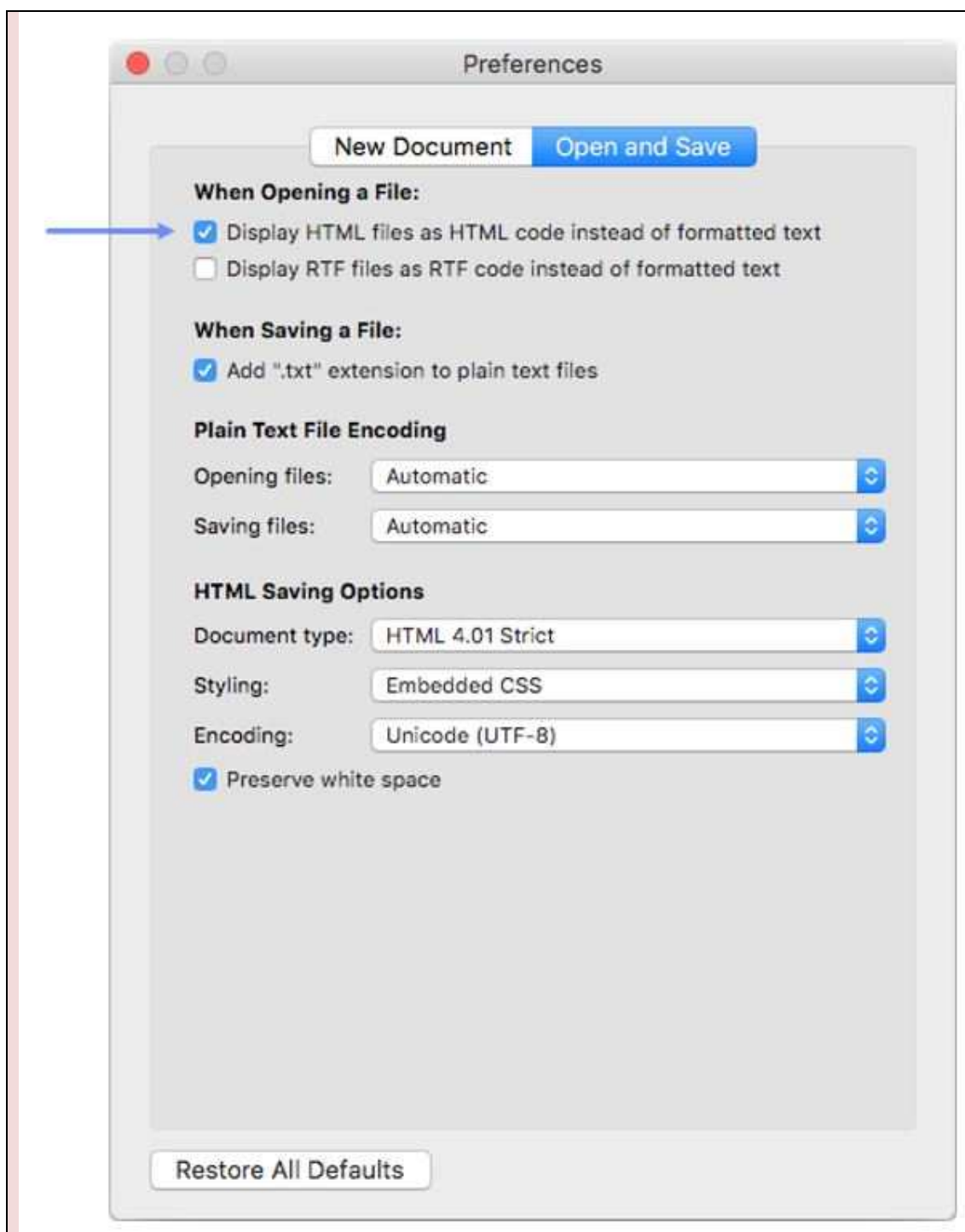
Slika 6.8. Opcija za pokretanje podešavanja TextEdit aplikacije

Unutar *Preferences* prozora i njegovog prvog taba *New Document* potrebno je čekirati opciju **Plain Text** (slika 6.9).

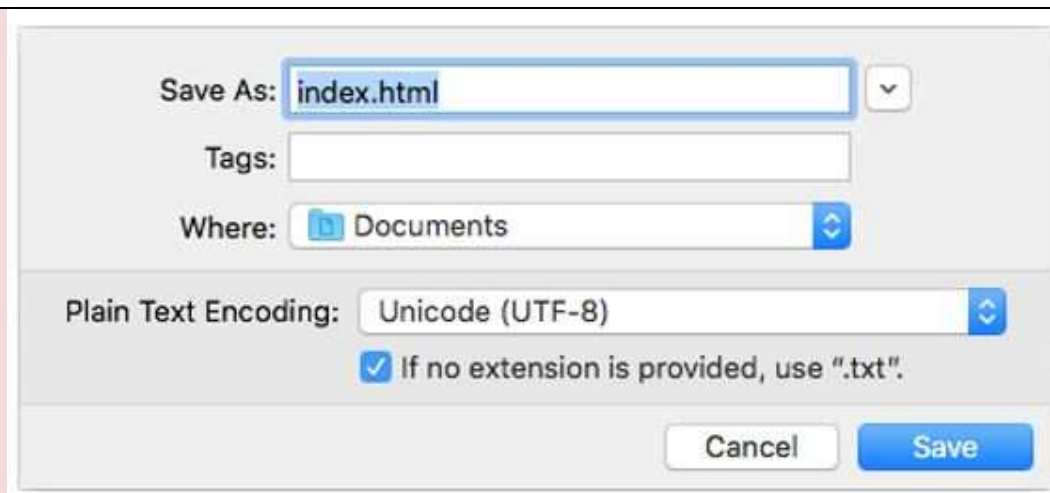
Slika 6.9. Odabir načina na koji će se čuvati tekst korišćenjem TextEdit aplikacije

Unutar drugog taba (*Open and Save*) Preferences prozora potrebno je čekirati opciju **Display HTML files as HTML code instead of formatted text** (slika 6.10).

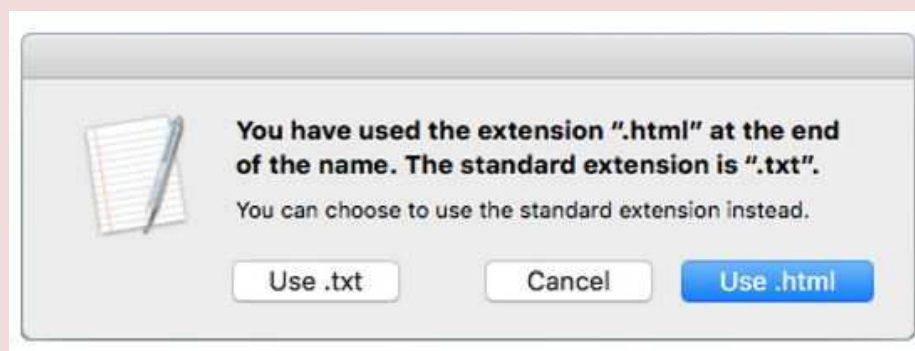
Slika 6.10. Opcija koja aktivira adekvatan prikaz HTML koda unutar TextEdit aplikacije

Nakon opisanih izmena u podešavanjima *TextEdit* aplikacije, fajl je moguće sačuvati kao HTML dokument pokretanjem opcije **File -> Save** i izmenom naziva i ekstenzije u prozoru za čuvanje (slika 6.11).

Slika 6.11. Čuvanje fajla kao HTML unutar TextEdit aplikacije

Na slici 6.11. možete videti da je za naziv HTML dokumenta postavljeno *index* i da je ekstenzija takvog fajla postavljena na *.html*. Na kraju, preostaje samo da se potvrdi promena ekstenzije klikom na dugme **Use .html** (slika 6.12).

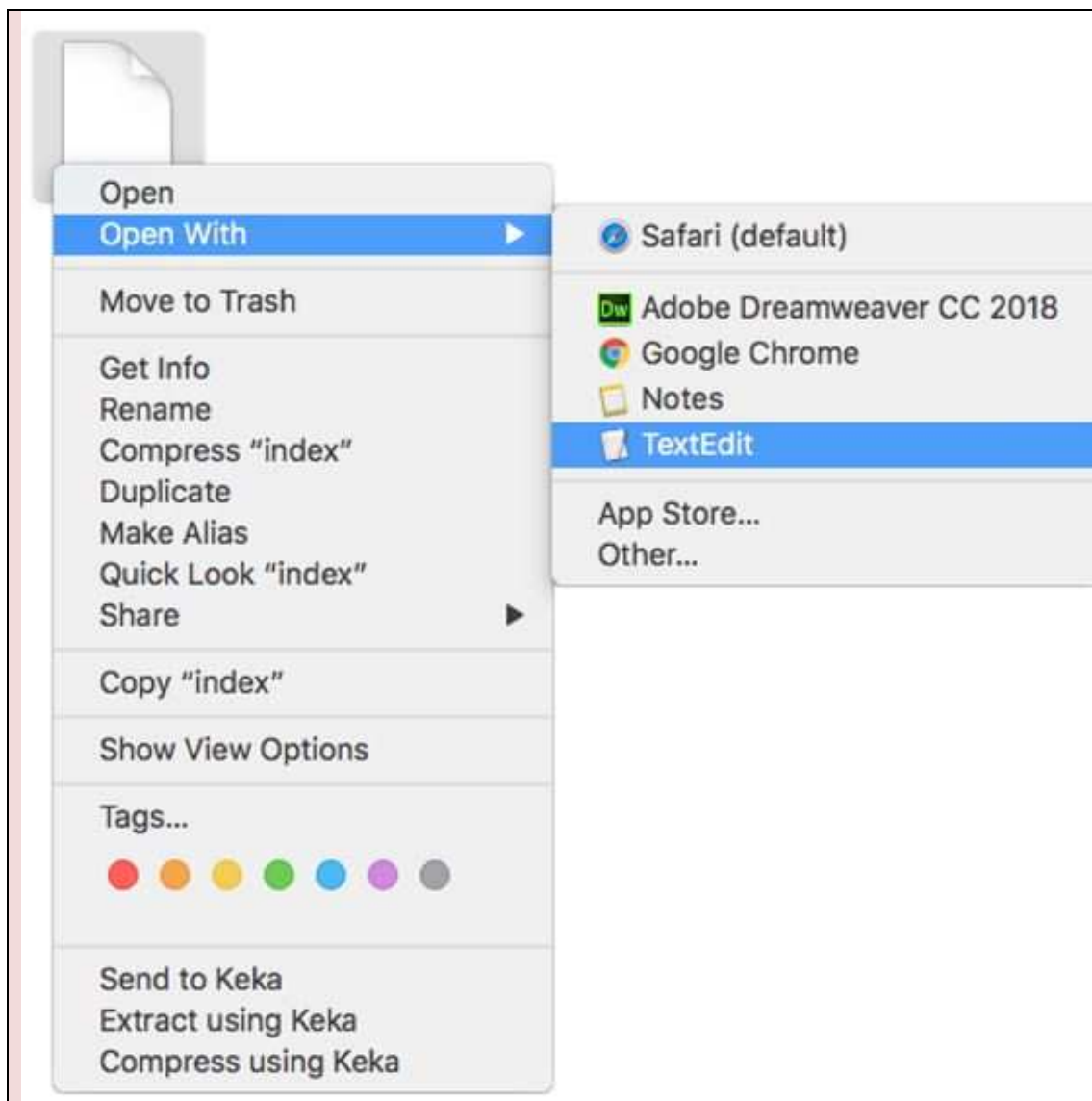
Slika 6.12. Potvrda promene ekstenzije (macOS)

Nakon opisanih koraka, na vašem Mac-u biće kreiran HTML dokument sa nazivom *index.html* (slika 6.13).

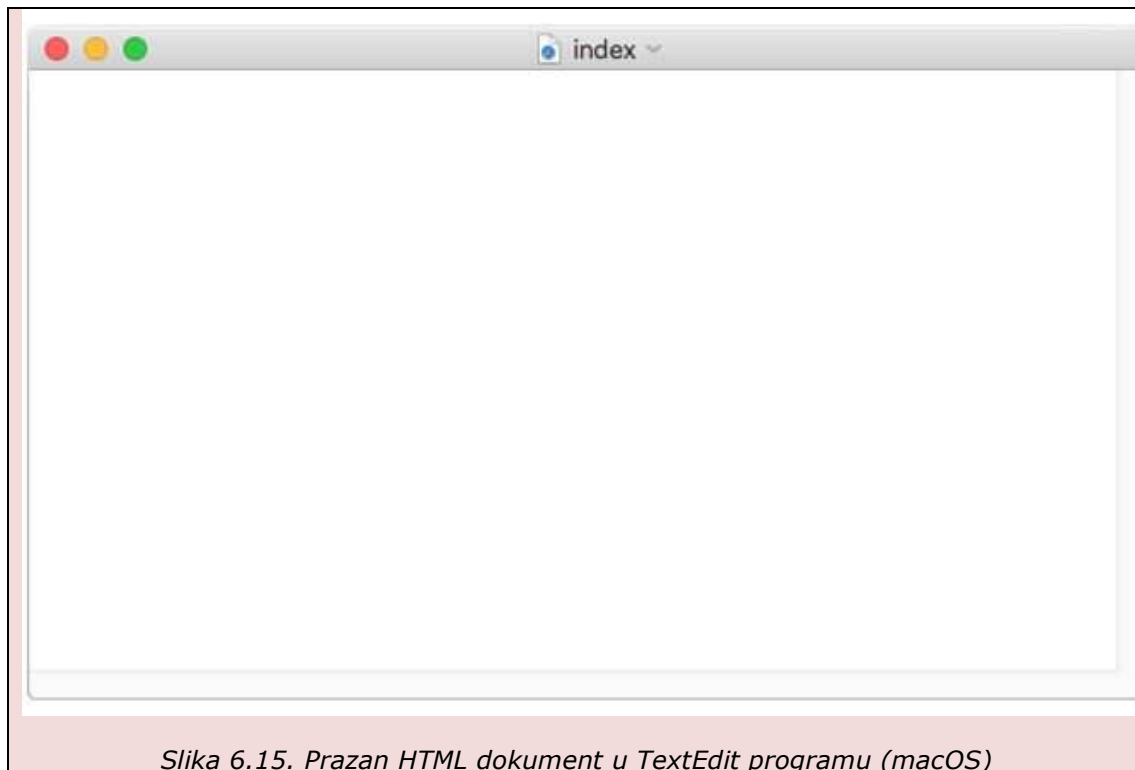
Slika 6.13. Upravo kreirani HTML fajl (macOS)

Duplim klikom na kreirani dokument on se automatski otvara unutar podrazumevanog browsera (uglavnom je to Safari), a kako bi se on otvorio unutar *TextEdit* aplikacije, potrebno je odabrati opciju **Open With -> TextEdit**, koja se nalazi u kontekstnom meniju koji se dobija desnim klikom na *index.html* fajl (slika 6.14).

Slika 6.14. Otvaranje HTML fajla u TextEdit programu (macOS)

Otvaranjem HTML dokumenta unutar *TextEdit* programa, dočekaće vas prazna radna površina (slika 6.15).

Slika 6.15. Prazan HTML dokument u TextEdit programu (macOS)

Prethodni koraci ilustrovali su kreiranje prvog HTML dokumenta na Windows i macOS operativnim sistemima. Takvi dokumenti su trenutno potpuno prazni, tako da je naš sledeći korak da unutar njih unesemo odgovarajući HTML i CSS kod.

index naziv HTML dokumenata

Ono što ste mogli da primetite prilikom kreiranja našeg prvog HTML dokumenta jeste to da je kao njegov naziv postavljeno `index`. Zašto je to tako?

Stvarnost je takva da imenovanje HTML dokumenta nije obavezno obaviti korišćenjem imena *index*. Ipak, tako nešto donosi jednu vrlo praktičnu prednost. Naime, većina web servera početnim dokumentom web sajtova smatra upravo onaj koji je imenovan kao `index`. Tako korišćenje ovog naziva omogućava automatsko otvaranje index stranice, pa čak i kada se ona ne navede unutar adrese. Stoga, ukoliko se napiše nešto ovako:

`http://www.mysite.com,`

web server će automatski isporučiti web stranicu *index.html* koja se nalazi na lokaciji:

`http://www.mysite.com/index.html`

Pitanje

Najbolja praksa podrazumeva da HTML dokumenti poseduju ekstenziju:

- **html**
- .htm;
- .html;
- .css.

Objašnjenje:

HTML fajlovi mogu biti predstavljeni korišćenjem dve različite ekstenzije. Reč je o ekstenzijama .html i .htm. Svakako daleko popularnija je ekstenzija sa 4 karaktera – .html. Nekada davno operativni sistemi nisu podržavali ekstenzije sa više od 3 karaktera, te je upravo zbog toga bila korišćena .htm ekstenzija. Ipak, danas za nečim takvim više nema potrebe, tako da se savetuje upotreba .html ekstenzije, pogotovo što određeni web serveri više i ne podržavaju staru .htm ekstenziju.

Definisanje sadržaja i strukture

Prethodni redovi ilustrovali su korake za kreiranje prvog HTML dokumenta. Za obavljanje takvog posla korišćeni su osnovni programi za obradu teksta koji su automatski dostupni na Windows i macOS operativnim sistemima. Takve programe iskoristićemo i za obavljanje sledećeg koraka, koji podrazumeva definisanje sadržaja i strukture našeg prvog web sajta. Naš prvi web sajt, odnosno naša prva web stranica, biće veoma jednostavna. Sastojaće se iz nekoliko linija formatiranog teksta. Ono što želimo da postignemo kao finalni efekat ilustrovano je slikom 6.16.

Introduction to Front-end development

A front-end developer architects and develops websites and applications using web technologies:

- HTML
- CSS
- JavaScript

Slika 6.16. Finalni izgled našeg HTML dokumenta

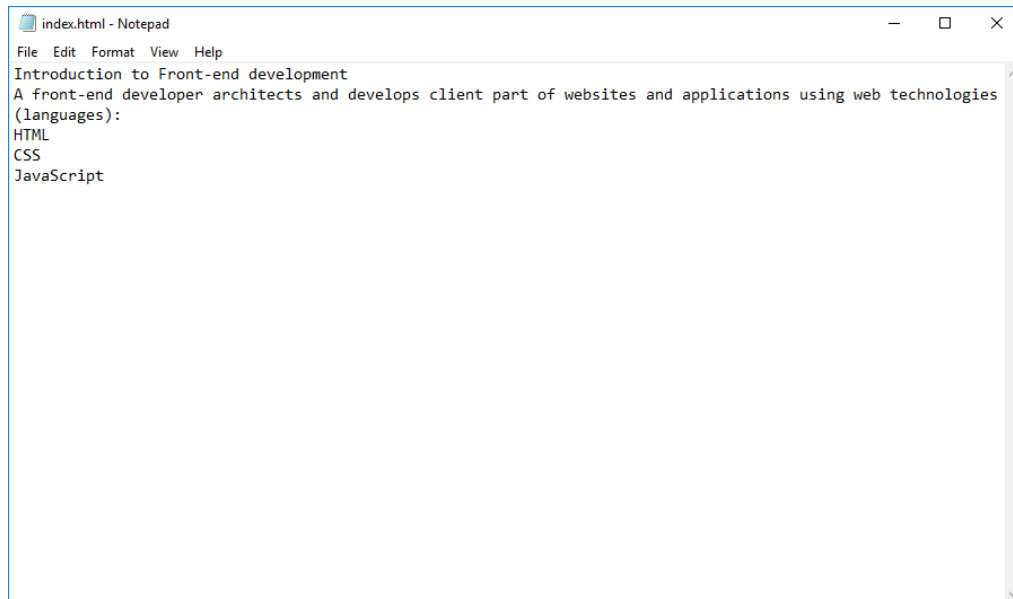
Sa slike 6.16. možete videti kakav će biti finalni izgled naše web stranice. Ona će se sastojati iz nekoliko redova teksta, pri čemu će različiti delovi teksta biti formatirani na različite načine.

Web stranica zapoćeće naslovom: *Introduction to Front-end development.*

Nakon naslova biće definisan jedan paragraf: *A front-end developer architects and develops websites and applications using web technologies:*

Nakon paragrafa, naša web stranica posedovaće i jednu listu sa tri stavke: *HTML, CSS, JavaScript.*

Prvi korak za obavljanje opisanog posla predstavljaće unos navedenog teksta unutar HTML dokumenta. Stoga, prikazani tekst prekopirajte u svoj tekst editor, kao što je to ilustrovano na slici 6.17.

Slika 6.17. Nemarkirani HTML sadržaj

Sada unutar našeg HTML dokumenta posedujemo sadržaj koji je potrebno da se pojavi kada se takav dokument otvori unutar nekog browsera. Tekst koji smo uneli ipak još nije formatiran, odnosno različitim delovima teksta nije dodato neko specifično značenje. Ukoliko ste nekada kreirali neki pisani dokument u Wordu ili u nekom od sličnih programa, onda vam je pojam formatiranja teksta poznat. Jednostavno, u Wordu, na primer, odabirom Heading stila neki tekst je moguće proglasiti naslovom. Takođe, korišćenjem Bullets opcije, više linija teksta je moguće pretvoriti u listu. Sada se postavlja pitanje: *Kako to isto učiniti unutar našeg HTML dokumenta?*

Odgovor je veoma jednostavan, a svodi se na korišćenje HTML jezika. Kao što je u prethodnoj lekciji rečeno, HTML jezik se koristi za formatiranje, odnosno strukturiranje web stranica, korišćenjem specijalnih oznaka za markiranje. Tako ćemo i mi sada, korišćenjem spomenutih oznaka za markiranje, različitim delovima teksta koji smo uneli dodati specifična značenja.

Kako bismo prvi red teksta proglasili naslovom, takav tekst smestićemo između dve specifične oznake:

```
<h1>Introduction to Front-end Development</h1>
```

Sada možete videti da smo tekst *Introduction to Front-end development* smestili između oznaka `<h1>` i `</h1>`. Ove oznake se drugačije nazivaju HTML tagovi i, kao što možete pretpostaviti, koriste se za markiranje teksta unutar HTML dokumenata.

Slika 6.18. HTML oznake za markiranje kojima se kreira jedan naslov

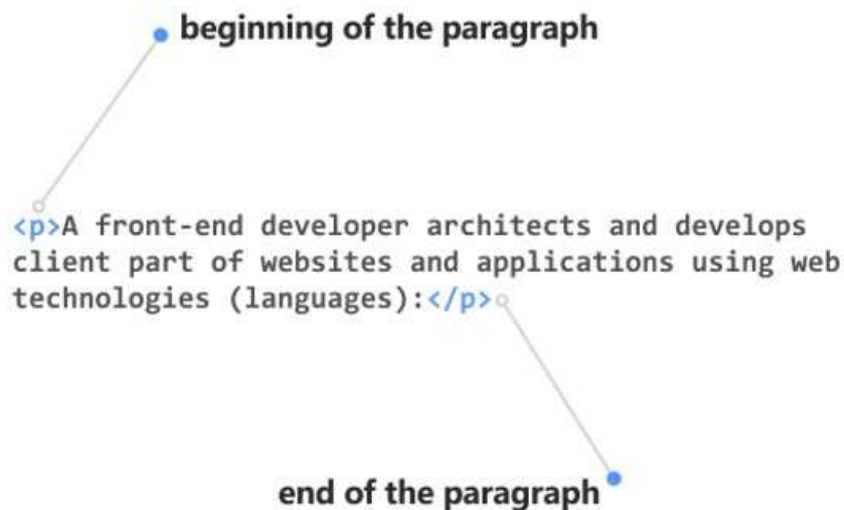
Na ovaj način smo tekst *Introduction to Front-end Development* proglasili glavnim naslovom našeg HTML dokumenta (inače, *h1* predstavlja skraćenicu za *heading 1*).

Tagovi su glavni element HTML jezika. Stoga je poznavanje HTML jezika zapravo poznavanje različitih tagova za markiranje teksta koje ovaj jezik poseduje. Mi u ovom trenutku nećemo zalaziti u samu strukturu tagova i njihove osobine pošto će to biti tema narednog kursa.

Nastavljamo sa markiranjem našeg prvog HTML dokumenta. Sledeći na redu jeste paragraf teksta. Njega ćemo markirati na sledeći način:

```
<p>A front-end developer architects and develops client part of websites and applications using web technologies (languages):</p>
```

Za dobijanje paragrafa unutar HTML dokumenta koriste se tagovi `<p>` i `</p>`, i to tag `<p>` da označi početak paragrafa, a tag `</p>` da označi njegov kraj (slika 6.19).

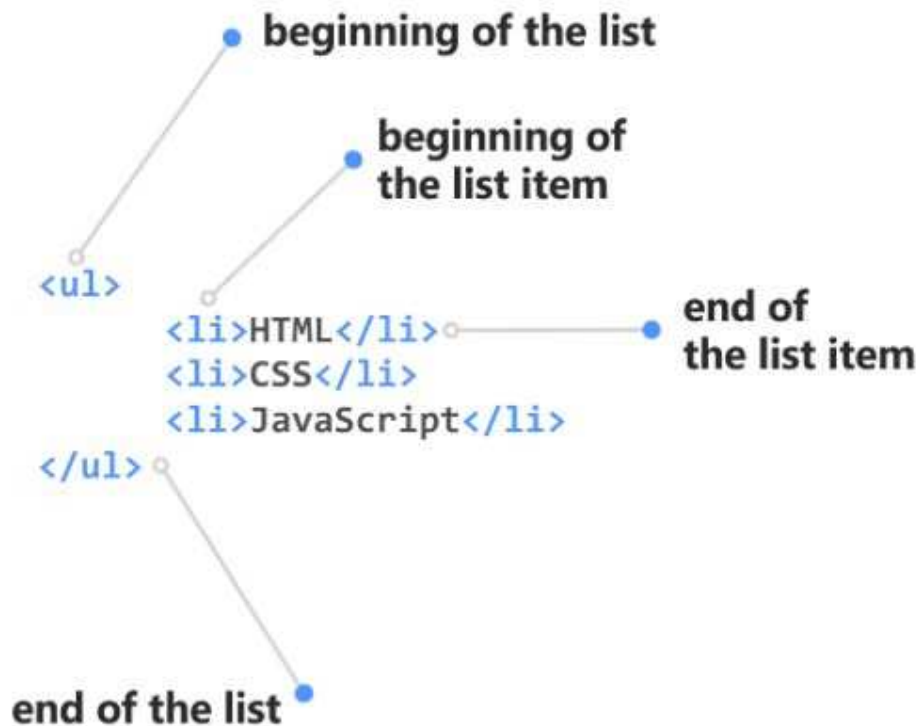

Slika 6.19. HTML oznake za markiranje kojima se kreira jedan paragraf

Na kraju, unutar HTML dokumenta stvorimo i jednu listu. HTML jezik poznaje uređene i neuređene liste. Uređene su one liste čiji su članovi numerisani brojevima, a neuređene one koje za označavanje članova liste koriste neke druge elemente (tačke, crtice i slično). Nama nisu potrebni brojevi ispred članova liste, te ćemo stoga kreirati jednu neuređenu listu. Početak i kraj HTML neuređenih lista definiše se korišćenjem tagova `` i ``, respektivno. Pri tome se svaka stavka liste označava korišćenjem tagova `` i ``. Tako će markiranje sadržaja liste izgledati ovako:

```
<ul>
  <li>HTML</li>
  <li>CSS</li>
  <li>JavaScript</li>
</ul>
```

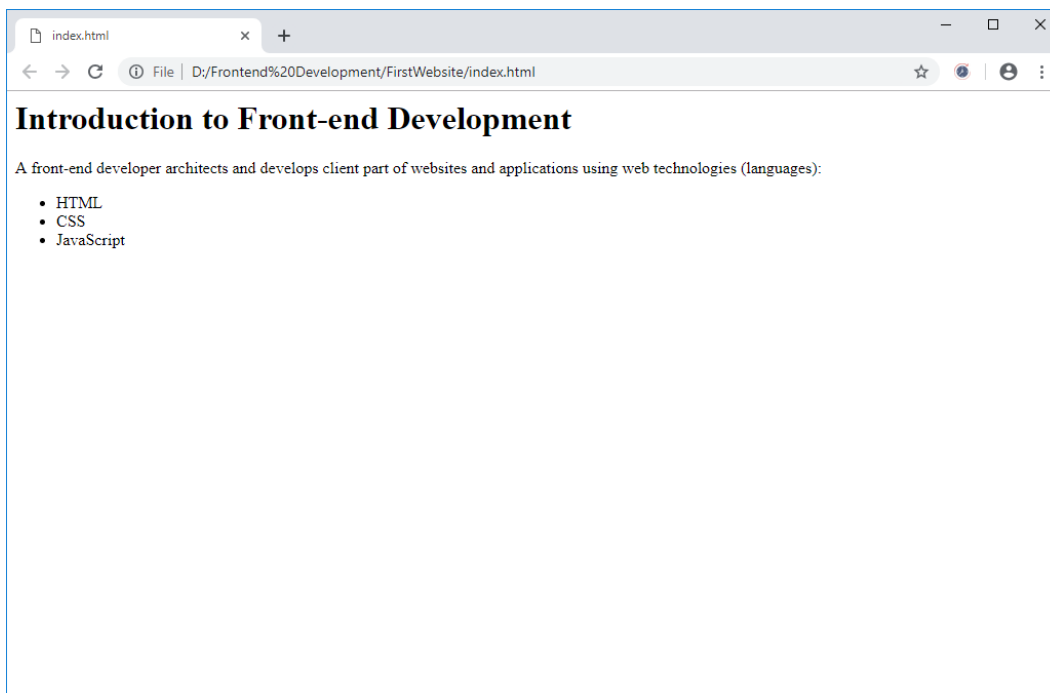
Kao što možete videti, kompletna lista je oivičena tagovima `` i ``, respektivno. Inače, naziv taga `ul` predstavlja skraćenicu za pojam *unordered list* (neuređena lista). Stavke unutar liste definisane su tagovima `` i ``. Naziv `li` odnosi se na pojam *list item*. Sve ovo je ilustrovano slikom 6.20.

Slika 6.20. HTML oznake za markiranje kojima se kreira jedna lista

Pregled HTML dokumenta unutar browsera

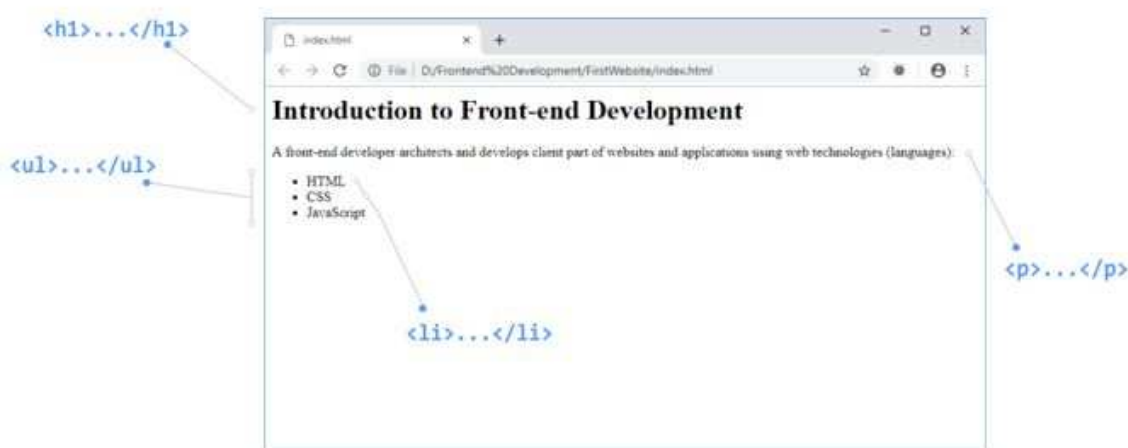
U prethodnim redovima obavili smo kreiranje prvog HTML dokumenta. Sada po prvi put možemo videti rezultat svog rada tako što ćemo HTML dokument otvoriti u nekom browseru (slika 6.21).

Slika 6.21. Izgled naše prve HTML stranice unutar browsera

Slika 6.21. prikazuje kako naš HTML dokument izgleda unutar Google Chrome web browsera. Sada možete videti efekat koji se postiže korišćenjem različitih tagova za markiranje teksta unutar HTML dokumenata. Naime, možete videti da je naslov prikazan većim i debljim slovima, paragraf jasno izdvojen od ostatka teksta, a stavke liste jasno predstavljene korišćenjem tačaka (bulleta).

Različiti segmenti našeg HTML dokumenta ilustrovani su slikom 6.22.

Slika 6.22. Struktura naše prve HTML stranice

Stilizovanje HTML dokumenta

Kako bismo ovaj prvi primer kreiranja HTML dokumenta učinili zanimljivijim, u narednim redovima biće obavljeno njegovo osnovno stilizovanje. U prethodnim lekcijama je rečeno da se za stilizovanje HTML dokumenata koristi jezik koji se zove CSS (Cascading Style Sheets). Mi ćemo se sa sintaksom i osobinama ovoga jezika detaljno upoznati u narednom kursu, dok ćemo sada, bez detaljnog zalaženja u pravila CSS-a, obaviti osnovno stilizovanje našeg prvog HTML dokumenta.

Tekst tri stavke koje postoje unutar liste mi ćemo obojiti u tri različite boje – crvenu, zelenu i plavu. To ćemo postići na sledeći način:

```
<h1>Introduction to Front-end Development</h1>

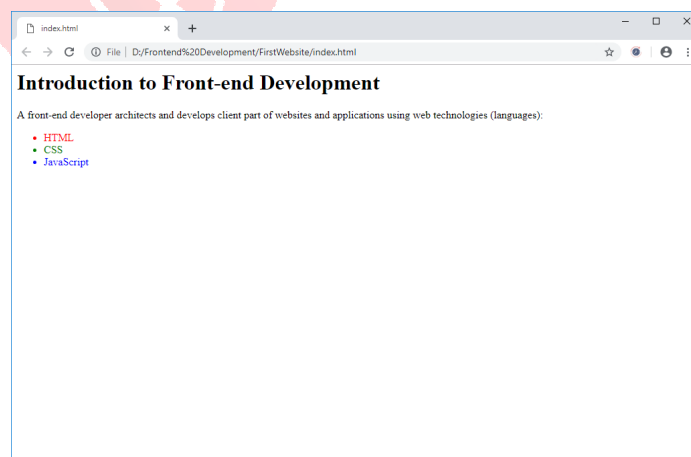
<p>A front-end developer architects and develops client part of
websites and applications using web technologies (languages):</p>

<ul>
  <li style="color: red;">HTML</li>
  <li style="color: green;">CSS</li>
  <li style="color: blue;">JavaScript</li>
</ul>
```

Možete videti da je unutar `` tagova sada izvršeno postavljanje određenog dodatnog teksta. Tekstovi koji su postavljeni nazivaju se drugačije *HTML atributi*. Atributi su još jedan veoma značajan element HTML jezika i njima ćemo se posebno baviti u narednom kursu. Na `` tagove su u primeru postavljeni `style` atributi, a upravo je reč o atributima koji omogućavaju stilizovanje svakog pojedinačnog elementa HTML dokumenata.

Ukoliko je `style` atribut, onda je ono što se nalazi između navodnika ("") vrednost takvog atributa. Za vrednosti tri definisana `style` atributa postavljen je CSS kod za stilizovanje. Takav kod sastoji se iz naziva svojstva i njegove vrednosti. Naziv svojstva je `color`, a to je upravo svojstvo CSS jezika kojim se definiše boja teksta. Kao vrednost ovoga svojstva navedene su različite boje, i to korišćenjem naziva na engleskom jeziku.

Ono što smo uradili u prethodnim redovima sasvim je dovoljno kako bi se tri stavke liste obojile različitim bojama. U to se možemo i uveriti ukoliko naš HTML dokument otvorimo unutar browsera. Ukoliko je HTML dokument kod vas već otvoren u nekom browseru, dovoljno je osvežiti stranicu (*engl. refresh*).

Slika 6.23. Naša prva HTML stranica nakon stilizovanja

Na slici 6.23. je prikazan naš HTML dokument u Google Chrome browseru, sa listom u kojoj su stavke obojene različitim bojama. Kao što ste videli, to je postignuto korišćenjem `style` atributa HTML jezika i stilova CSS jezika (slika 6.24).

Slika 6.24. Struktura stilizacije unutar naše prve HTML stranice

U ovoj lekciji ste mogli da steknete prvu sliku o tome kako izgleda frontend razvoj, odnosno kreiranje prezentacione komponente web sajtova. Mi smo u ovom trenutku, naravno, još uvek daleko od toga da budemo u mogućnosti da kreiramo jedan websajt, pogotovo web aplikaciju. Ipak, počevši od narednog kursa, započecemo detaljno upoznavanje sa jezicima HTML, CSS i JavaScript, što će nam omogućiti da postepeno razvijamo sve složenije web sajtove i aplikacije.

Rezime

- HTML, CSS i JavaScript kod moguće je pisati korišćenjem najobičnijih tekst editora.
- HTML fajlovi poseduju ekstenziju .html.
- HTML fajlovi mogu imati i ekstenziju .htm, što je ekstenzija koja se koristila na nekim starim serverskim operativnim sistemima koji nisu podržavali ekstenzije od 4 karaktera.
- Pisanje HTML koda se na Windows operativnim sistemima može obaviti korišćenjem Notepad aplikacije, a na macOS-u korišćenjem aplikacije TextEdit.
- Veoma česta praksa za imenovanje početnih stranica web sajtova jeste korišćenje naziva index.
- Tagovi su jedan od glavnih elementa HTML jezika.
- Kreiranje glavnog naslova HTML dokumenata postiže se korišćenjem oznaka `<h1>` i `</h1>`.
- Za dobijanje paragrafa unutar HTML dokumenta koriste se tagovi `<p>` i `</p>`, i to tag `<p>` da označi početak paragrafa, a tag `</p>` da označi njegov kraj.
- HTML jezik poznaje uređene i neuređene liste; uređene su one liste čiji su članovi numerisani brojevima, a neuređene one koje za označavanje članova liste koriste neke druge elemente (tačke, crtice i slično).
- Pored tagova, osnovu HTML jezika čine i atributi koji se mogu postavljati na HTML oznake.
- Stilizovanje HTML dokumenata obavlja se korišćenjem jezika CSS.